

Kulturdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Remiss av Förslag till nationellt genomförande av den europeiska landskapskonventionen (Ku 2008/97/KT)

Sammanfattning

Naturhistoriska riksmuseet lämnar i detta yttrande synpunkter som i kort-het innebär att myndigheten:

I huvudsak tillstyrker det förslag som tagits fram av Riksantikvarieämbetet inför ett genomförande av den europeiska landskapskonventionen.

Vi delar utredningens huvudförslag att Sverige snarast bör ratificera den europeiska landskapskonventionen, men vill också framhålla att detta bör ske enligt ett konsekvent genomförande som även innebär betydligt större uppmärksamhet riktad mot landskapets innehåll av natur- och kulturvärden och *anser* att utredningen inte i tillräcklig grad har framhållit det naturvetenskapliga perspektivet.

Vi delar likaså utredningens ståndpunkt om att stärka delaktigheten och tillvaratagandet av lokal kunskap, via en ökad medborgarsamverkan, i arbetet med skydd, förvaltning och utvecklingen av landskapet.

Understryker vikten av att ha en integrerad syn på arbetet med landskapets natur- och kulturvärden och att denna integrerade syn omsätts i en förvaltning som är baserad på att samsyn mellan natur- och kulturmiljö-värden.

Anser att landskapets buffert- och återhämtningsförmåga (resiliens) starkare bör framhållas.

Anser att landskapsförändringar behöver beskrivas samlat, då de olika delarna ofta bara finns beskriva sektoriellt, vilket innebär att den totala effekten på landskapet underskattas.

Vi delar utredningens uppfattning, som också framhålls i konventionen, att *landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar där många olika värden och tillgångar möts, såväl kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska*, men vill samtidigt framhålla att i en *nationell* strategi för samordning av landskapspolitiken bör befintliga strategier som berör landskapet inordnas och samordnas.

Anser att de *regionala* helhetsstrategierna för landskapet bör utarbetas av länsstyrelserna, vara tvärssektoriella, och gå över sektorsgränserna.

Avstyrker förslaget att huvudansvaret för landskapet ligger på Kulturdepartementet och dess verk och anser att det är rimligare att Miljödepartementet har samordningsansvar för landskapsfrågor i och med att frågorna om fysisk planering/samhällsplanering ligger inom detta departement. Vi anser även att en hållbar förvaltning måste byggas tvärssektoriellt.

Anser att det råder en otydlighet kring ansvarsrollerna inom kartläggningen av landskapet, eller på vilken nivå den ska göras, och att god kompetens inom landskapsförvaltningen kommer att kräva tvärvetenskaplighet.

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har haft Regeringens uppdrag att utarbeta ett förslag till nationellt genomförande av den europeiska landskapskonventionen och föreslår att Sverige snarast möjligt genomför (ratificerar) denna. Konventionen är en överenskommelse mellan Europarådets medlemmar och innefattar alla typer av landskap som människor möter i sin vardag och på sin fritid. Inom Europarådets fyrtiosex medlemsstater har tjugonio länder redan ratificerat konventionen. Sverige har skrivit under konventionen och därmed accepterat den färdigförhandlade texten. Nästa steg är att genomföra den. Den kräver att "landskapet ska erkännas som en väsentlig beståndsdel i människors omgivningar, som ett uttryck för mångfalden i deras gemensamma natur- och kulturarv och som grund för deras identitet". Landskap definieras så som "ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer". RAÄ menar att genom ett genomförande av konventionen kan Sverige öka helhetssynen och minska kostnaderna för bristande samordning och motstridiga intressen inom stat och region. Ambitionen har varit att föreslå åtgärder som stegvis ska kunna vidareutvecklas i bred samverkan med berörda aktörer. Ett erkännande av landskapskonventionen bör finnas i form av en utvecklad definition av landskapet i miljöbalken och plan- och bygglagen. RAÄ föreslår även att en utredning tillsätts med uppdrag att formulera en nationell strategi för landskapet samt att alla län/regioner tar fram regionala landskapsstrategier som ett sätt att ytterligare lyfta landskapets betydelse.

Naturhistoriska riksmuseets yttrande

Naturhistoriska riksmuseet tillstyrker i huvudsak det förslag som tagits fram av Riksantikvarieämbetet inför ett genomförande av den europeiska landskapskonventionen och att landskapet därmed lyfts fram som en bidragande faktor till en stärkt delaktighet hos såväl allmänhet som olika in-

2009-06-05

Dnr 10-166/2009

tressegrupper. Vi delar likaså utredningens huvudförslag att Sverige snart bör ratificera den europeiska landskapskonventionen, men vill också framhålla att detta bör ske enligt ett konsekvent genomförande som även innebär betydligt större uppmärksamhet riktad mot landskapets innehåll av natur- och kulturvärden. Naturhistoriska riksmuseet anser att utredningen inte i tillräcklig grad har framhållit det naturvetenskapliga perspektivet.

Vi anser även att konventionens definition av landskap är mycket vid. Det ger möjlighet till ett brett synsätt, vilket är utmärkt, men det måste förtydligas genom grundligare genomgång av definitioner, nomenklatur och värderingsfrågor. Likaså är det väsentligt att styrkan i de skyddsformer som idag nationellt tillämpas i landskapet inte ställs åt sidan vid en ratificering av konventionen, vilket skulle kunna leda till att svagare skyddsformer i stället skulle gälla.

Naturhistoriska riksmuseet vill vidare understryka vikten av att i arbetet med landskapets natur- och kulturvärden ha en integrerad syn på dessa och att denna integrerade syn omsätts i en förvaltning som är baserad på att samsyn mellan natur- och kulturmiljövården. Detta anser vi vara en nödvändighet för att klara en hållbar utveckling. Här finns mycket att göra, och Naturhistoriska riksmuseet skulle kunna vara en viktig brygga i detta arbete.

Naturhistoriska riksmuseet anser att landskapets buffert- och återhämtningsförmåga (resiliens) starkare bör framhållas. Natur och kultur vid en given plats och i ett givet landskap, är skapade genom en ömsesidig påverkan. Människan som art påverkar den omgivande naturen genom sitt sätt att leva lika mycket som naturen påverkar det sätt människan kan leva på. Idag finns det mycket lite, om ens någon, natur som är opåverkad av människan. Vissa natur-/landskapstyper är helt beroende av den påverkan människan traditionellt har utövat, ett faktum som är väl känt inom natur- och miljövårdsarbetet. Eftersom människan dominerar jorden och lämnar spår av överutnyttjande och av kraftiga markförändringar i samband med jord- och skogsbruk påverkar vi ofta buffert- och återhämtningsförmågan negativt. Men vi kan också förbättra landskapets förmåga att hantera störningarna. Antalet arter med likartade funktioner kan bevaras och arternas spridningsvägar inom och mellan olika ekosystem kan skyddas eller till och med förbättras. Att försöka ”bygga resiliens” på det här sättet är särskilt viktigt i de landskap som ofta drabbas av våra störningar, till exempel kustområden, städer och jordbruksområden. Ofta är det också dessa områden som vi värderar mest, både ekonomiskt och estetiskt, och som våra samhällen är mest beroende av.

Naturhistoriska riksmuseet anser att landskapsförändringar behöver beskrivas samlat, då de olika delarna ofta bara finns beskriva sektoriellt, vilket innebär att den totala effekten på landskapet underskattas. Som exempel kan nämnas de omfattande utdikningarna och torrläggningarna av sjöar, vattendrag och våtmarker från mitten av 1800-talet, regleringen av älvar och andra vattensystem för vattenkraften och den ökade fragmentering av landskapet via byggande av bl.a. skogsbilvägar och ledningsgator. Vi anser därför att landskapsförändringar bör följas upp och övervakas av en särskilt utpekad organisation, speciellt avseende förändringarnas betydelse för klimat, ekosystemtjänster samt natur- och kulturarv.

Vi delar utredningens uppfattning, som också framhålls i konventionen, att *landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar där många olika värden och tillgångar möts, såväl kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska*, men vill samtidigt framhålla att i en *nationell* strategi för samordning av landskapspolitiken bör befintliga strategier, som berör landskapet inordnas och samordnas, t.ex. Nationell strategi för hållbar utveckling, Hushållning med mark och vatten och regional landskapsplanering. Denna nationella strategi bör även utvecklas under de internationella principer som finns bland annat i Klimatkonventionen och Konventionen om biologisk mångfald.

Likaså anser vi att de *regionala* helhetsstrategierna för landskapet bör utarbetas av länsstyrelserna, vara tvärsektoriella, och gå över sektorsgränserna för de areella näringarna, transportsektorn och bebyggelsesektorn samt innefatta såväl bevarandevärden inom natur- och kulturvården som landsbygds- och urban utveckling.

Naturhistoriska riksmuseet avstyrker förslaget att huvudansvaret för landskapet ligger på Kulturdepartementet, och anser att det är rimligare att Miljödepartementet har samordningsansvar för landskapsfrågor i och med att frågorna om fysisk planering/samhällsplanering ligger inom detta departement. Vi anser att en hållbar förvaltning måste byggas tvärsektoriellt och berör i högsta grad kultur- miljö- och jordbruksdepartementen.

Naturhistoriska riksmuseet anser att det råder en otydlighet kring ansvarsrollerna kring kartläggningen av landskapet, eller på vilken nivå den ska göras.

Vi anser att god kompetens inom landskapsförvaltningen kommer att kräva tvärvetenskaplighet d.v.s. representanter för flera sektorer/ämnesområden med god kunskap inom sina respektive områden, samt intresse för och kunskap om en mer holistisk syn på landskapet. Vi konstaterar vidare att inga ytterligare extra resurser planeras för detta arbete, vil-

ket kan innebära att landskapfrågorna inte kommer att prioriteras i den utsträckning som konventionen förespråkar.

Vem som beslutat

I detta ärende har överintendent Jan Olov Westerberg beslutat efter fördragning av naturvårdsintendent Stefan Lundberg.

Jan Olov Westerberg

Stefan Lundberg